

HEIKKI PAUNONEN & JEONGDO KIM

Nyt mä bonjaan

suomi-
stadi-
sanakirja

Nyt mä bonjaan

Suomi–stadi–sanakirja

Heikki Paunonen – Jeongdo Kim

Nyt mä bonjaan

Suomi–stadi–sanakirja

Teoksen kirjoittamista on tukenut Stadin Slangi ry.

© 2021 Heikki Paunonen & Jeongdo Kim

Taitto: Jeongdo Kim

Kansien suunnittelu: Sivupainajainen Kirsi Pääskyvuori

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-4941-8

SISÄLLYS

ALKUSANAT	10
JOHDANTO	11
Sanakirjan käyttöohjeet	33
A–Ö	40–445
Paikannimet	446
HELSINKI JA MUU PÄÄKAUPUNKISEUTU	446
HELSINGIN VANHAT RAJAT	446
KAUPUNGINOSAT JA ALUEET	446
KADUT, AJOVÄYLÄT JA KÄVELYTIET	450
RAKENNUKSET	454
Asuintalot ja taloyhtiöt	454
Hallintorakennukset	456
Pihat ja tontit	456
PATSAAT JA MUUT MUISTOMERKIT	456
TORIT JA AUKIOT	457
PUISTOT JA PUISTIKOT	458
LUONTOKOhteet	459
Joet, purot, kosket	459
Kalliot ja mäet	459
Kuopat ja montut	460
Lammikot	461
Merenlahdet ja niemet	461
Metsät	462
Rannat	462

Saaret _____	462
ASEMAT JA PYSÄKIT _____	464
SATAMAT JA TELAKAT _____	465
OPPILAITOKSET _____	466
Koulut ja opistot _____	466
Korkeakoulut _____	468
Oppilaitosten oppilaat _____	469
Opiskelijoiden yhteisöt ja tilat _____	469
KULTTUURI JA VIIHDE _____	470
Kirjastot _____	470
Elokuvateatterit _____	470
Teatterit, konserttitalit, museot, tapahtumakeskukset _____	470
Eläintarha, sirkus, huvipuisto _____	471
TANSSIPAIKAT _____	471
Tanssilavat ja -tilat _____	471
Tanssikoulut _____	472
Työväentalot _____	472
Klubit _____	473
URHEILU JA LIIKUNTA _____	473
Stadionit ja urheilukeskukset _____	473
Kilparadat, luistinradat, urheilukentät _____	474
Uimarannat, maauiumat ja uimahallit _____	475
Hyppyri- ja laskettelumäet _____	475
USKONNOLLISET KOHTEET _____	476
Kirkot ja seurakuntatalot _____	476
Hautausmaat _____	476
POLIISILAITOS JA JÄRJESTYKSEN PITO _____	476
Poliisiasemat ja poliisiosastot _____	476

Vankilat	477
Kasvatuslaitokset	477
PUOLUSTUSVOIMAT	477
Varuskunnat ja sotilasalueet	478
Joukko-osastot	478
LAITOKSET	478
SAIRAALAT	479
PALOKUNNAT	480
LIIKEYRITYKSET	480
OSTOSPAIKAT	481
Kaupat, tavaratalot, ostoskeskukset ja hallit	481
Kioskit ja myyntikojut	483
HOTELLIT	483
RAVITSEMUSLIKKET	483
Baarit ja pubit	484
Kahvilat	484
Ravintolat	485
NUORTEN KOKOONTUMISPAIKAT	487
SIIRTOLAPUUTARHAT, KASVITARHAT JA MÖKKIALUEET	488
PÄIHTEIDENKÄYTTÖÖN LIITTYVÄT PAIKAT	488
Alkoholistien kokoontumispaikkoja	488
Alkoholin salamyyntipaikkoja	489
Alkoholistien ja muiden päihteiden käyttäjien hoitolaitoksia	490
Yömajoja	490
ROMULIIKKEET JA -VARASTOT	490
YLEISIÄ KAASTOPAIKKOJA	490
PAIKKOIHIN LIITTYVÄT NUORISOJOUKOT (NJ.)	491
URHEILUSEURAT JA URHEILUJOUKKUEET	492

YHDISTYKSET JA NIIDEN JÄSENET _____	493
Yhdistykset _____	493
Yhdistysten jäsenet _____	493
MUUT PAIKANNIMET _____	494
MUU SUOMI _____	494
ULKOMAAT _____	495
Henkilö- ja kutsumanimet _____	497
ETUNIMET _____	497
SUKU- JA HENKILÖNNIMET _____	521
TAITEILIJANIMIÄ, NIMIMERKKEJÄ, KUVITTEELLISIA HAHMOJA YM. _____	528
MUITA KUTSUMANIMIÄ _____	529
Muut erisnimet _____	532
ALKOHOLILAJIKKEIDEN NIMET _____	532
AUTOT _____	538
ELINTARVIKKEET _____	540
KIRJAT JA LEHDET _____	540
KODINTAVARAT _____	542
KOSMETIIKKA _____	542
LENTOKONEET JA LAIVAT _____	543
LÄÄKKEET _____	543
MOOTTORIPYÖRÄT JA MOPEDIT _____	543

MUOTI	544
TAPAHTUMAT	544
TIETOTEKNIikka	545
TUPAKAT JA SAVUKKEET	545
VIIHDE	546
YHTYEET	546
Lähteitä ja kirjallisuutta	548

ALKUSANAT

Tämä kirja ei olisi syntynyt ilman onnellista sattumaa. Jeongdo Kim väitteli Helsingin yliopistossa 21. syyskuuta 2019 suomen kielen tohtoriksi aiheesta, joka sivuaa myös Stadin slangia. Toinen hänen työnsä ohjaajista, professori Ulla-Maija Forsberg, pyysi kevättalvella 2019 Heikki Paunosta Kimin väitöskirjan toiseksi ennakkotarkastajaksi. Niinpä Kim kutsui myös Paunosen väitöksen jälkeen järjestettyyn karonkkaan. Siinä tilaisuudessa Jeongdo, joka oli perehtynyt tutkimustyössään myös Stadin slangiin, mainitsi, että *Stadin slangin suursanakirjasta* pitäisi olla käänteinen versio, *Suomi–stadi-sanakirja*.

Heikki Paunonen oli valmistellut sellaista jo 1990-luvulla, mutta työ oli jäänyt silloin kesken. Häneltä oli kuitenkin *Slangisanakirjan* ilmestyttyä vuonna 2000 jatkuvasti kysytty, milloin tällainen teos valmistuu. Niinpä hän vastasi Jeongdolle: ”Hyvä on, pohjatöitä on jo tehty, ruvetaanko yhdessä hommiin?” Niihin myös ruvettiin heti seuraavalla viikolla.

Tämä kirja on vaatinut meiltä molemmilta paljon työtä kuluneiden kahden vuoden aikana. Jeongdo Kim ei olisi voinut omistaa aikaansa *Suomi–stadi-sanakirjan* tekoon ilman Stadin Slangi ry:n hänelle myöntämää apurahaa. Samalla kun kiitämme yhdistystä tästä apurahasta, on paikallaan kiittää myös Marjut Klingaa, jonka osuus oli siinä vaiheessa merkittävä.

Heikki Paunonen opiskeli 1960-luvulla Helsingin yliopistossa myös folkloristiikkaa. Silloin hänen opettajansa professori Matti Kuusi antoi kaikille opiskelijoille ohjeeksi vanhan sananlaskun: *Naturalia non sunt turpia* ’luonnollinen ei ole häpeällistä’. Jo suomalaisen kansanrunouden kerääjät Elias Lönnrotista lähtien noudattivat tätä periaatetta. Tiedämme, että tähän kirjaan sisältyy paljon sellaista, mikä ei enää ole poliittisesti tai muutenkaan korrektia kieltä. Emme kuitenkaan ole karsineet mitään *Stadin slangin suursanakirjasta*, sillä kaikki siinä mainitut sanat lähteineen ovat olleet aikanaan käytössä. On hyvä muistaa, että *Stadin slangin suursanakirja* ilmestyi vuonna 2000.

Helsingissä 21. syyskuuta 2021

Heikki Paunonen Jeongdo Kim

JOHDANTO

Suomi–stadi-sanakirjassa hakusanoina ovat yleiskielen sanat, kuten *tyttö*, *poika*, *tyhmä*, *poliisi* ja *raha*. Sanakirjasta jokainen sen käyttäjä näkee, miten paljon ja millaisia slangi-ilmauksia kustakin yleiskielen sanasta on yli sadan vuoden aikana Stadin slangissa käytetty. Tällaista teosta on pitkään kaivattu.

Suomi–stadi-sanakirjan aineistona on *Stadin slangin suursanakirja Tsennaaks Stadii, bonjaaks slangii* (2000). Nämä kaksi sanakirjaa perustuvat samaan aineistoon, mutta sitä lähestytään näissä teoksissa kahdesta aivan erilaisesta näkökulmasta. Tässä johdannossa kerromme tarkemmin *Suomi–stadi-sanakirjasta*.

1. Mihin *Suomi–stadi-sanakirjaa* tarvitaan?

Vuonna 2000 ilmestyneessä *Stadin slangin suursanakirjassa* on esitetty mahdollisimman kattavasti Helsingissä käytettyä slangisanastoa 1880-luvulta vuoteen 2000 asti. Se on ollut mahdollista, koska vanhimmasta slangista on useita laajoja aikalaiskokoelmia ja koska 1970-luvulta lähtien slangia on Heikki Paunosen johdolla kerätty systemaattisesti muun muassa erilaisten slangikilpailujen avulla. Näin on saatu mukaan myös nuorten muuttuvaa slangia vuoteen 2000 saakka. Lisäksi esimerkiksi M. A. Numminen on nauhoittanut 1960-luvulla useiden vanhojen slanginpuhujien keskusteluja.

Stadin slangin suursanakirjassa on noin 35 000 hakusanaa. Siinä ei kuitenkaan ollut käänteistä hakemistoa, jossa olisi mainittu, mitä slangivastineita mistäkin yleiskielen sanoista on eri aikoina käytetty. Tällaista hakemistoa monet sanakirjan käyttäjät ovat vuosien kuluessa kaivanneet. Koska *Stadin slangin suursanakirja* on jo nykyisessä muodossaan varsin laaja, 1 381 sivua, käänteinen hakemisto ei olisi edes mahtunut samoihin kansiin. Lisäksi sen tekeminen olisi vaatinut useamman vuoden työn.

Käänteissanakirjan puute on merkinnyt sitä, ettei ole ollut mahdollista selvittää, miten paljon Stadin slangissa on synonyymisia tai muuten semanttisesti läheisiä ilmauksia. Käytännössä esimerkiksi kaikki 'tyttöä' tai 'poikaa' tarkoittavat slangisanat ovat hajallaan laajassa sanakirjassa. Varsinkin monet slangia käyttävät kirjoittajat ovat valittaneet, että heidän on ollut vaikea löytää *Stadin slangin suursanakirjasta* tarvitsemiaan ilmauksia. Käytännössä niiden etsiminen onkin ollut usein tuloksettomaksi jäänyttä hakuammuntaa. Näin kävi esimerkiksi silloin, kun Stadin Slangi ry:n jäsenlehden *Tsilarin* aiheena oli jouluku. Silloin olisi tarvittu slangivastine muun muassa

sanalle joulukuusi, mutta sitä ei löytynyt. Nyt sitä ongelmaa ei enää ole, sillä *Suomi–stadi-sanakirjassa* on hakusana **joulukuusi** ja sen slangivastineena *granu*.

Heikki Paunonen oli kuitenkin joutunut laatimaan omaan käyttöönsä käänteisen *Suomi–stadi-hakemiston* ryhtyessään 1990-luvun alussa kirjoittamaan *Slangisanakirjan* käsikirjoitusta. Siinä vaiheessa kaikki slangisanat olivat mekaanisessa aakkosjärjestyksessä yli 200 000 sanalippua käsittävässä aineistossa. Sana-artikkeleissa oli kuitenkin tarpeen koota kaikki saman sanan äännevariantit yhteen. Esimerkiksi ’murtumista tai särkymistä’ tarkoittavasta *brakaa*-sanasta on ollut käytössä kuusi äännevarianttia: *bragaa*, *brakaa*, *pragaa*, *prakaa*, *spragaa*, *sprakaa*. Nämä kaikki olivat eri puolilla laajaa aineistoa.

Hakemiston laatimiseen meni kolme vuotta, 1991–1993. Sen avulla oli kuitenkin helppo löytää kaikki samaa tarkoittavat sanat peräkkäin. Tämä hakemisto on ollut *Suomi–stadi-sanakirjan* käsikirjoituksen pohjana. Siitä puuttuivat kuitenkin kaikki Paunosen 1990-luvulla keräämät slangisanat, niin vanhat kuin uudetkin. Hakemisto ei muutenkaan ollut aukoton. Niinpä olemme joutuneet käymään *Stadin slangin suursanakirjan* sana sanalta läpi ja lisäämään puuttuvat sanat lopulliseen *Suomi–stadi-sanakirjan* käsikirjoitukseen.

Suomi–stadi-sanakirjan päätavoitteena on koota samaa tarkoittavat slangisanat ja -ilmaukset yhden ja saman otsikon alle. Jostakin aihepiiristä kiinnostunut näkee yhdellä silmäyksellä, miten paljon ja mitä slangisanoja siitä on tietynä aikana käytetty. Käytännössä kukaan ei tavoittaisi tällaisia tietoja, vaikka lehteilisi *Stadin slangin suursanakirjaa* viikkokaupalla.

2. Mitä *Suomi–stadi-sanakirjasta* löytyy?

Suomi–stadi-sanakirjassa on yli 11 000 yleiskielistä hakusanaa. Tavoitteena on ollut se, että kaikki *Stadin slangin suursanakirjassa* mainitut sanat ovat mukana myös sen käänteisessä versiossa. Valtaosa hakusanoista on hyvin tuttuja yleiskielen sanoja, kuten *äiti*, *isä*, *kengät*, *raha*, *kello*, *kallio*, *meri*, *koulu*, *opettaja*, *auto*, *jalkapallo*, *hauska*, *hyvä* ja *tyhmä* sekä *syödä*, *juoda*, *laiskotella* ja *häipyä*. Samoin lasten ja nuorten leikit ja pelit ovat hyvin edusteilla. Mutta myös elämän varjoisampi puoli nousee esiin muun muassa hakusanoissa *alkoholi*, *humalassa olo*, *huumeet*, *murto*, *prostituoitu* ja *vanhila*.

2.1. Stadin slangin attraktiokeskukset

Stadin slangi oli pitkään valtaosin poikien ja nuorten miesten kieltä. Se näkyy myös slangin suosikkiaihepiireissä eli attraktiokeskuksissa. Niitä ovat koko slangin historian ajan olleet muun muassa tytöt ja naiset, pojat ja miehet, tyhmä, tylsä ja ikävä, hauska, hyvä ja mukava, seksuaalisuus, alkoholi ja myöhemmin myös muut päihteet, raha, poliisi, maalainen sekä harmittaminen ja selkään antaminen. 1990-luvulta lähtien maalaisen sijasta uutena attraktiokeskuksena mukaan ovat tulleet maahanmuuttajataustaiset ihmiset. Näitä Stadin slangin attraktiokeskuksia ei tähän saakka ole kukaan päässyt tutkimaan, koska kaikki sanat ovat olleet hajallaan. Nyt *Suomi-stadi-sanakirja* antaa siihen mahdollisuuden. Seuraavassa siitä hieman esimakua.

Ylivoimaisesti eniten slangisanoja on tytöstä, yhteensä 636 sanaa, kun pojasta niitä on ”vain” 442. Toiseksi eniten on ’tyhmää’ tarkoittavia slangisanoja ja -ilmauksia, yhteensä 561. Poliisista on 209 sanaa ja maalaisesta 166. ’Alkoholia yleensä’ tarkoittavia sanoja on 194, mutta tähän lukuun eivät sisälly eri alkoholilajeja tarkoittavat slangisanat, kuten *konjamiini* konjakista, eivätkä yksittäisten alkoholijuomamerkkien slanginimitykset, kuten *Tilhi* Sorbuksesta.

Myös kiroukset ja solvaukset sekä erilaiset haukkumailmaukset ovat olleet slanginpuhujien keskuudessa yleisiä. Nämä aihepiirit nousevat selvästi esiin myös *Suomi-stadi-sanakirjassa*. Vaikka 1900-luvun jälkipuolella tytöt ja nuoret naiset ovat ottaneet yhä selvemmin paikkansa myös slanginkäyttäjinä, se ei ole juuri näkynyt slangissa. Edes 2020-luvun Stadin slangi ei ole poliittisesti eikä muutenkaan korrektia kieltä. Tämä riittääköön tässä varoitukseksi. Me olemme toimineet sanakirjassa vain kirjureina. *Suomi-stadi-sanakirja* ei ota kantaa siinä mainittuihin ilmauksiin eikä sitä ole tarkoitettu kielenkäytön oppaaksi.

2.2. Vanha ja uudempi puhekieli ja ammattislangit

Slangi-ilmausten lisäksi *Stadin slangin suursanakirjassa* on muutakin sanastoa, jota slanginpuhujatkin ovat käyttäneet. Osa siitä on vanhempaa, osa vieläkin käytössä olevaa puhekieltä. Vanhaan puhekieleen kuuluvista sanoista monet ovat olleet aikanaan Helsingissäkin yleisesti käytetyn kyökkisuomen tai -ruotsin sanoja, esimerkiksi *talrikki*, *sokkerskooli*, *salusiinit*, *senkki*, *piironki* ja *kakluuni*. Myös kaikki vanhan puhekielen sanat on poimittu *Stadin slangin suursanakirjasta Suomi-stadi-sanakirjaan*. Sama koskee myös uudemman puhekielen sanastoa. Raja slangin ja yleiskielen tai yleispuhekielen välillä on sitä paitsi liukuva ja elää koko ajan. Kukaan ei liioin ole voinut käyttää puheessaan vain slangisanoja.

Stadin slangin suursanakirjassa on myös runsaasti eri ammattislangien sanoja. Kaikki nekin sisältyvät *Suomi–stadi-sanakirjaan*. Mukana on muun muassa rakentajien, satamatyöläisten ja merimiesten sanastoa. Myös sotilasslangista on aineistoa useammaltakin vuosikymmeneltä. Lisäksi on laajahko kokoelma vankilaslangin sanastoa. Sotilasslangin ilmaukset ovat useimmille helsinkiläisille miehille tuttuja, mutta satama- ja vankilaslangin sanoja on käytetty pienemmissä piireissä. Lukiovuosinaan monet nuoret miehet olivat vielä 1950–60-luvuilla kesätoissa rakennuksilla ja satamissa, ja sen vuoksi myöhemmin akateemisiin ammatteihinkin päätyneet miehet ovat omaksuneet erilaisten ammattislangien sanastoja nuoruudessaan.

3. *Suomi–stadi-sanakirjan* sanojen dokumentointi ja ajoitus

Suomi–stadi-sanakirja perustuu suoraan *Stadin slangin suursanakirjaan*. Niinpä siinä ei ole ollut tarpeen dokumentoida erikseen slangisanatietojen lähteitä, koska ne on mainittu *Stadin slangin suursanakirjassa*. Siinä on myös ajoitettu jokseenkin kaikki slangisanat vuosikymmenten tarkkuudella. Kaikki nämä Heikki Paunosen 1990-luvulla *Slangisanakirjaa* kirjoittaessaan tekemät ajoitukset ovat perustuneet käytettävissä olleisiin lähteisiin sekä siihen käsitykseen, mikä hänellä on silloin ollut niin *Stadin slangin* varhaisvaiheiden kuin joidenkin keskeisten lähteidenkin ajoituksista.

2000-luvun puolella Paunosen kuva *Stadin slangin* varhaisvaiheista on olennaisesti muuttunut. Vanha *Stadin slangi* näyttää olleen jokseenkin hahmollaan ainakin jo 1880-luvulla. Koska se on kerrostunut vielä vanhemman ruotsinkielisen slangin päälle, se on puolestaan ajoitettava ainakin 1870-luvulle. Mahdollista on, että molemmat ovat sitäkin vanhempia, mutta tarkempia tietoja ei aiemmilta vuosikymmeniltä ole. (Helsingin vanhan ruotsinkielisen ja suomenkielisen slangin ajoituksista ks. mm. Forsskåhl 2015: 48–50; Paunonen 2016: 56–57.) Uudempi näkemys, jonka mukaan *Stadin slangin* vanhin kerrostuma on ajoitettavissa 1800-luvun loppupuolelle ja 1900-luvun alkuun on jonkin verran vaikuttanut vanhimpien slangisanojen ajoitukseen *Suomi–stadi-sanakirjassa*. Käytännössä joidenkin sanojen ajoituksia on varhennettu.

Stadin slangin suursanakirjassa ei puolestaan vanhan puhekielen tai uudemman puhekielen sanoja ole ajoitettu. Tässä teoksessa vanhan puhekielen sanat on ajoitettu yleisimmin 1890-luvulta tai 1900-luvun taitteesta 1930- tai 1950-luvulle. Nämä ajoitukset ovat kuitenkin hyvin suuntaa antavia. Todellisuudessa monet kyökkisuoimen tai -ruotsin sanat samoin vanhat ammattikielten termit ovat huomattavasti vanhempia. Niiden tarkempi ajoitus on kuitenkin vaikeaa, koska vanhoja lähteitä on kovin vähän.

Myöskään uudempien ammatti- tai -erikoislangien sanoja ei *Stadin slangin suursanakirjassa* ollut ajoitettu, sillä niistäkään ei ollut kattavia dokumentteja. Nyt kaikki nekin on silti ajoitettu. Kriteerinä on ollut se, miltä vuosikymmeniltä käytettävissä olleet aineistot ovat olleet peräisin. Niinpä esimerkiksi suurin osa vankilaslangin sanoista on ajoitettu 1960–70-luvuille, koska ne on kerätty silloin. Käytännössä monia sanoja lienee käytetty vankiloissa paljon aiemminkin. Sama koskee esimerkiksi satama- ja merimiesslangia. Niinpä varsinkin ammattislangisanojen ajoitukset ovat hyvin suuntaa antavia.

4. Mistä Stadin slangiin on tullut sanoja?

Stadin slangin ominaispiirteitä on se, että siinä on huomattavan paljon synonyymeja. Sen huomaa melkein heti jokainen, joka selailee *Suomi–stadi-sanakirjan* sivuja. Joistakin yleiskielisistä hakusanoista on kymmeniä tai jopa satoja slangivastineita. On harvinaista, että jossakin suomen murteessa olisi satoja sanoja, jotka tarkoittavat esimerkiksi ’tyttöä’ tai ’tyhmää’, mutta Stadin slangissa näin on laita. Herääkin kysymys, miksi Stadin slangissa on näin paljon sanoja ja mistä ne on saatu.

Ensimmäiseen kysymykseen on helpompi vastata, sillä slangi kertoo paljon käyttäjistään. Sanoja on paljon varsinkin sellaisista aihepiireistä, jotka ovat olleet sen puhujille tärkeitä, usein jopa affektiivisia. Lisäksi slangille on usein ominaista, että sen puhujat pyrkivät käyttämään uusia, tuoreita ilmauksia.

Toinen kysymys, mistä Stadin slangiin on saatu sanoja, on mutkikkaampi, sillä se liittyy läheisesti Stadin slangin syntyyn ja varhaisvaiheisiin. Siinä joudutaan myös perimmäisten kysymysten äärelle: mikä Stadin slangissa on lainaa, mikä jotain muuta?

4.1. Taustalla useita kieliä

Yhtenä syynä siihen, että Stadin slangissa on paljon sanoja, on se, että vanhassa slangissa on paljon sanoja kolmesta kielestä, ruotsista, suomesta ja venäjältä. Myöhemmin englanti on korvannut suomen ja ruotsin rinnalla venäjän. Varsinaisesti englantilaisperäisten sanojen määrä alkoi nopeasti kasvaa 1950-luvulta lähtien, kun uudet nuorisokulttuurit ovat valloittaneet alaa meilläkin yksi toisensa jälkeen. Vanhan slangin kolme taustakieltä ovat esiintyneet aikanaan Helsingissä rinnakkain, mistä on hyvänä esimerkkinä kolme ’talonmiestä’ tarkoittavaa sanaa: *talkkari* (< su *talonmies*), *gosari* (< ru *gårdskar*) ja *dvornikka* (ve *dvórnik*) (Paunonen 2016: 139).

Vanhimmat englantilaisperäiset sanatkin on saatu viimeistään 1800-luvun lopulla. Niistä osa oli peräisin merimiesten kielestä, kuten pukua tarkoittanut *rigi* sekä sana *dongarit*, jota käytettiin varsinkin sakilaisten pitkistä, leveälahkeisista housuista. Merimiesten englannissa *rig* on alun perin tarkoittanut purjelaivan takilaa ja purjeita eli ”purjelaivan pukua”. Sitä on kuitenkin jo englannissa alettu käyttää myös vaatteista. Stadin slangiin pukua tarkoittava sana *rigi* on voinut päätyä joko suoraan merimiesenglannista tai ruotsin kielen kautta, mihin se oli lainautunut muodossa *rigg* ’vaatteet’. Merimiesten *dongarit* tehtiin puolestaan intialaisesta dungaree-kankaasta, jonka nimi hindiksi oli *dungri* ’karkea puuvillakangas’. Se taas viittasi Bombayn, nykyisen Mumbaiin, lähellä sijainneen kylän nimeen *Dungri*, missä kyseistä kangasta valmistettiin. (Paunonen 2016: 19–21.)

4.2. Mikä on vanhassa Stadin slangissa lainaa?

Olemme tottuneet ajattelemaan, että lainasanat on helppo tunnistaa: ne ovat sellaisia suomen kielessä esiintyviä sanoja, joille on osoitettavissa vieraskielinen lainälähde. Kun kundit ovat *braijanneet* piholla *indarii* ja *skoobarii*, he ovat oppineet tämän leikin vanhoista amerikkalaisista elokuvista jo 1900-luvun alussa, ja *indari-* ja *skoobari-*sanatkin ovat peräisin englannista. Sama koskee uudempia nuorisokulttuureja, olipa sitten kyse *punkkareista*, *hevareista* tai *skeittareista*. Jokainen uusi, muualta Stadiin rantautunut nuorisokulttuuri on tuonut mukaan kymmeniä uusia slangisanoja. Tämä angloamerikkalainen vyöry alkoi 1950-luvulla.

Vanhan Stadin slangin osalta kuvio ei ole ollut näin suoraviivainen. Väinö Tanner ja Heikki Waris ovat kuvanneet vanhan Stadin slangin synty- ja varhaisvaiheita. Helsinki oli vielä 1800-luvun jälkipuolella lähes ruotsinkielinen kaupunki, ja se näkyi myös työläiskaupunginosien poikaporukoissa. Tannerin mukaan suomenkieliset kundit puhuivat Ruoholahdessa 1880-luvulla slangia, jossa melkein kaikki sanat olivat peräisin ruotsista. Heikki Waris on puolestaan väitöskirjassaan kertonut, miten Helsingin työläiskaupunginosissa suomen- ja ruotsinkieliset pojat toimivat yhdessä samoissa jengeissä. Niissä syntyi kaksikielinen ruotsalais-suomalainen sekakieli, vanha Stadin slangi, joka yhdisti erikieliset pojat samaksi sakiksi.

Koska se kerrostui vielä vanhemman ruotsinkielisten poikien slangin päälle, useimpien vanhojen ruotsalaisperäisten sanojen osalta ei voida puhua sanojen lainaamisesta vanhaan Stadin slangiin vaan siitä, että alkuaan suomenkieliset pojat ovat kaksikielisissä poikaporukoissa omaksuneet sanastoltaan uuden kielen, jota he ovat kuitenkin puhuneet kotonaan oppimallaan murteellisella suomen kieliopilla ja johon he ovat vähitellen tuoneet mukanaan myös suomenkielisiä sanoja. Seuraavassa,

Gimma, brenkku ja dorga ovat useimmille tuttuja sanoja, mutta oletko koskaan miettinyt, kuinka paljon Stadin slangissa on sanoja tytöstä, tyhmästä tai alkoholista? Ehkä et, mutta vastaus löytyy tästä sanakirjasta. Muita suosittuja aihepiirejä ovat mm. poliisi ja maalainen.

Tämä sanakirja perustuu Heikki ja Marjatta Paunosen Stadin slangin suursanakirjaan *Tsennaaks Stadii, bonjaaks slangii* (2000), josta he saivat vuonna 2001 Tieto-Finlandia-palkinnon. Hakusanoina ovat yleiskielen sanat, kuten *tyttö* ja *tyhmä*. Joka sanan kohdalla on mainittu kaikki siitä Stadin slangissa käytetyt vastineet käyttöaikoineen. Hakusanoja on yhteensä yli 11 000.

Slangi ei ole koskaan ollut sosiaalisesti korrektia kieltä. ”Mikään luonnollinen ei ole häpeällistä”, teroitti professori Matti Kuusi opiskelijoilleen 1960-luvulla. Tämä periaate on ohjannut Heikki Paunosta slanginkeruussakin. Tässäkään kirjassa mitään ei ole sensuroitu.

Tämä kirja on myös opas Helsingin kaupunki- ja kulttuurihistoriaan yli sadan vuoden ajalta. Siitä löytyy niin 1900-luvun alkupuolen kengänkiillottajapoikien, *blankkareiden* ja *jynssäreiden*, kuin sata vuotta myöhempien graffitintekijöiden, *peinttaajien* ja *kyhääjien*, käyttämät sanat.

Heikki Paunonen (s. 1946) on suomen kielen emeritusprofessori Tampereen yliopistosta ja Helsingin yliopiston suomen kielen dosentti. Hän on tallentanut ja tutkinut Helsingin puhekieltä ja Stadin slangia 1970-luvulta lähtien.

Jeongdo Kim (s. 1989) muutti Etelä-Koreasta Suomeen vuonna 2012. Hän väitteli Helsingin yliopistossa suomen kielen sanastoon liittyvästä aiheesta syksyllä 2019. Siinä yhteydessä hän perehtyi myös Stadin slangiin.

9 789528 049418

BoD